

432(9)

1-21*

Xowela ~~432/72~~ ^{87(6/-)} ⁸¹⁴¹⁴⁰ ^{1/21} 0
 Lebollo ^{via warri}
 432(9) ²¹ ^{APR 1940} ^{K34/72} ^{J.G. Dube} ^{1/21}
 Basimane ka wela ba le tee.
 xa ba kopane ~~le basitana~~ ^{le basitana} Lebollo ^(e)
 le thoma ka ~~ba~~ ^{ba} ba ba dilemo
 Tse (masome) ~~le~~ ^{mašome} a mabedi le
 metso e mene. ~~le~~ ^{xa xo} bolla basimane
 mophato wa basitana ~~le~~ ^{le} sala xa xo
 bolla basitana basimane ~~le~~ ^{ane} ba a sala.
 Lebollo le hlōpha bana ^{le} ^{ba ngwasa} Tse
 mašome a mabedi le metso ^{le} ^{mašome}
 kapa e mesaro. Xa thsela ugwasa ^{le} ^{mebe di}
 lemešoe x xo thome mophato o mongwe xape
 e seng ka ugwasa le ngwasa. Mephato
 e hlōloxa ngwa ka maina a yona;
 xore o ke o maoelo kapa o monyane.
 Mohlomongwe o ugwasa o xowelwa
 ka onna wa thsela xa xona le
 utwa kapa tlala. kroši e laola xore
 lebollo le thome luyarong ngaka ya
 laola xore e bonē xore ba o asa kae
 xa xo lokile kapa xa xo sa
 (lokile) loka. Xa xo thswanele
 xore basimane le basitana ba
 wile ka ugwasa o tee ka bakala

2 Xo wēla

432

K34/72

2

More na bašimane ba ya lebollong
 basitana ba sala xae ba bangwe
 ke ba ba dišaso xe ba bašimane
 ba bolla le xo dira mešomō ya
 bašimane mo xae ye e hlōkaso
 bašomi. Xo wēla xa xo kxapelašwe
 xo iwa ka boithatilo, ya sa rāso wa
 sala. Lebollo le hola molaodi le mediti
 ba ba dišaso dihlopha tša babolli
 xo binwa kōma lebollong, xo dirwa
 dilō tša sephiri kwa lebollong, dikōmana
 xa di lefšwe ke dilō tša sephiri,
 ke mediti ugaka le molaodi xammaso
 le lebollo ka moka. Kōma xe e tša
 šimolosa xo tšebišwa dihlopha tšohle
 tša pušo ya ksoši ka moka xore ka tšatši
 la bokana xo binwa kōma, ke molaodi
 wa ksoši ya hlophilwesō (ke) mo
 setšabeng ša ksoši xore a laole
 batho ba ba mo lebollong kamoka
 la pušo ya xasewi. Xo wēlwa ka kxwedi
 ya bonē xo fithela ya bo thōclēla le nna
 kxwedi tše tharo lebollo, le humele xae.

432 X o wêla

3

K34/72

3

Kxweddi xa e le lesome kapa bo robongwe
 e kxanya e balame ka sesutho xo
 simolosa lebollo. Babolodi ba ~~arocangwa~~
 arocangwa le batho xe dilete di
 kxarocane, hlôpha se sengwe le se ~~sengwe~~
 sengwe se. Tswa le batho ba sôna
 ecpya dihlopha tse ka moka di laolwa
 ke molaodi wa romilweso ke kxosi
 kwa mosate, motho yo kxosi e morataxo
 eseng wa kxosing, ecpya motho ya
 thsepisaco mosate. Xo asiwa ntlo e
 lekanaso sethoba se ~~bollang~~ bollaso.

△ Xa ba dumelwe xo bolola le
 batho ba bangwe, ka ngwasa e mongwe
 xo hlomiwa ntlo fa ngwasa e mongwe
 mola xa xo asiwe xolo xo tee
 melgwasa le mengwasa. Mophato o mongwe
 le o mongwe o acelwa xo sele Mediti
 ke bona ba laolaxo tsa ko lebollong
 ke balodi. Babolodi xe ba bolotwa
 tsatsi la mafelilo ba beolwa merisi xo
 binwa dikoma, ba a itlwa oee ba sa
 kwe mela, xe ba fosa se ba se

432 Xo wela

4

K34/72

4

nutilwaxo mo lebolong; Ba bolotšwa
 ke (^{Molaodi}Moditi) leina la xaxwe ke
 Matšala ka xore lebollo le
 tšwa xa Matšala (^{Molaodi}Moditi) wa ba
 bolotšaxo ka baka lewe o
 bitšwa Matšala. Tše xo bolotšwa
 ba tšilo' tše di phasameco xoya
 tlase ba laiwana ka xo fetana ka
 ditulo. (Mole) Mmolotši ke ngaka tšatši
 le xo tlaxiwaxo o šoma ka diheare
 xo bona xore ana xo lolile
 tšela e luyang xa e ša loka a bone
 a tše a lolise ka diheare, o
 thoepeya mo xo thusexo batho ka
 mehla mo xo leso thata. Babolodi
 ba rewa maina a mafša xe ba wela
 la mafšilō, ba ipōka ba tšila ba
 tlola. Ba bolēla mmolēlo wa bona ba
 le tše, ba rutwa boitšwaro le Melao'
 ya sesotho ya xore ba phelē byang
 ae ba xodile ba (^{Thšware}tšware) malapa
 byang le xo dirwa dilō tše lolilexo
 xo thabiša setšaba le batho.

432

5 Xo wela

K34/72

5

Ba a xo tona ba ntwana le tšantwana
 manane othele a sesotho, ke sekolo
 sa sesotho. Ba robala mongwakong
 lya ka rona, xa ba rate xo bonwa ke
 batho bošexo ba ita mollo o moco
 o lekanaxo boutsi juu batho, xa xo
 dumeliso xo bolela leina la mollo
 (mo) ba-thong ba ba sa wela xo. Ba
 swarwa lya ka ke sekolong xe ba
 sa phethe mela o ba a itwa, xe ba
 (ba) ita botoe xa ba itwe ba swarwa
 xa mpe xe ba sairioe mela o xa botoe.
 Xe ba hwile xa ba besive xo letelwa
 tšatsi le ba yang xa ae xo rualwa
 didibelo tša matsoku tše ba haxo ba
 ithoša ka (ona) tšona xe ba
 fihla xo thuliwa didibelo tšothle
 tša bahu mo malapeng a bommabona
 lya le rea lela xe tšeba xobane
 bana ba bo mmamokete ba hwile.
 Dijo di itšiswa ke (basadi) ^{mediti} kwa
 xae di afiwa lya ka dijo tša
 batho ba bangwe, xa basadi

432xowela

6

K34/72

6

ba lebile kwa teng ba theaba
 (Mokx) Mokxosi xore batho ba
 lebollo^o ba tsebe xobane xo tla
 batho^o itokiše ba se wēlwē ba
 lebetše. Ba (b) ja dihlave dihšila
 (c) le ditwana tše dingwē,
 ba tšea (d) kxwedi tše tharo.
 xo wēlwa xangwē fela e se xo
 xabedi, luyale xo thungwa
 mphato^o mafelelong a koma.
 Lebollo^o le ema ngwasa tše lišome
 le metso e mebedi ka setebell le
 sesutšo ša xeso, xo thome mphato^o
 o mošša. Xa lebollo^o le humela xae
 le xo tlōlwa matokw, xo binwa
 dipina tša lebollo^o, xe ba xōrōxa
 xae xo thebiwa dikxomo kwa
 mošate xo tšewa dinamā, xo
 robatwa mo šakeng la kxosi ke
 ba lebollo^o, kšoro^o (e) ya mošate e
 thebe batho, reke xae. fela xafesiva
 jetswa modiro^o ba thebiwa photo
 e bolaiwa ke bašimane ka diatla.

432

Xo wela

7

K34/72

7

Xa e thlabiwe ka thipa kapa
 lerumo, e keketswa ka matswele e be e
 hwe. Xa xo aphiwa nama tsatsi la
 mafelalo basimane ba le bolle ba
 romelwa kwa moraxo xa thaba mo
 xo lexo moriti wa morixa ka
 le moswana tsatsi le sa tswa, ka
 phakela ba o hlabiwa ke phefo
 le le serame sa morixa.

Xa xo feditwe xo apha ba thabelwa
 mokxosi ba tla ba kitima ba tlo
 tsa, Mokxalabye o tsa nama e tle
 ya xo xololwa e tatiwa mo lethakeng
 la mokxalo xothwe ke nama ya
 mokxalo. Mokxalabye o thwara
 lethaku, mme basimane ba tla
 e tsela mo mmetlweng a e isa
 kamo le kamo e be e fela, ba
 thlabiwa ke mebitwa xa xo taba
 ke mola o wa utlise. Xa xo fedile
 xo beolwa merisi yo bathelwa tsole kxole
 mo mesimeng ba boya ba kitima. Dyale
 ba ya xa bo bona, ba semolana xo

432X0wela

8

8

K34/72

Thlabisiwa dinama mo Malafung a a
 naxo le bana ba ba wetsexo ba tsa
 mo ka moswana mola ba be ba fetša
 ba itulēla xae xa bona byale ke banna
 ba na le ditokelō tša xo nyala le xo
 bolela kxorong, ke monna kapa mosadi o
 xopolwa xo ba monna kapa Mosadi.

Mophatō wa babolodi o tee, o na le leina
 le rewang ke meatu le baloadi, ke leina
 le le tšehyaso ke setšaba ka moka
 xore mophatō o rewa leina la mophatō
 wa xore, o wetsexo kxale (1).

Mohlomongwe o hile o fedile ke xo
 tšofala Mohlomongwe xo setše
 ha ba bedi kapa ba ba ka base
 ntšhe. Uguwa tše dintši di fetišwa xore
 xe xo balwa mophatō wa mafelēlō
 wa borobongwe (9) mophatō wa
 pele o be o fedile o tšofetše kapa
 o hwile. Byale mophatō o mofša o tšea
 leina la mophatō wa pele, xe ba
 fibela mo mophatong wa mafelēlō wa
 bo robongwe (9) wa pele o fedile

432 Xo avēla

K34/72

9

9 O tōofetōe O setse o se nthoe kapa
xo setōe a le mongwē kapa ba baka
baxo nthoe. byalobyalō

Ba mophatō o tee ba thušana mo
medirong ya kxosi, xo efa didibaxa
thušana mo mašēmong a mošate xo
šona mesomō ya sethōaba xo iwa ka
Mephato; e fapaxanna mesomō ya
sethōaba ya meputaputa epe?

Motho o šwana mephato' wa xaxwe xo
botse wa o thōmpha, xo thōmphiwa
mephato' ka bocolo ba yōna. Lehu
xo xopolwa xaxwe le haxisitšwe ke
boloi ka mrxana wa sesutho
lehu le haxisiwa ke boloi.

Mohlomongwē xe se bōna motho
a (xobetswe) xobete re tla tēba
xaxwe xaxwe boloi ke kxobalō
eupya ngaka xantšie laola
xaxwe ke boloi o uletwe ke batho
xaxwe a xobala. Bascoloxolo
ba kxoxisiwa ke ngaka xaxwe

432 Xo wela

K34/72

9

9 O tšofetše o setše o se nthoe kapa
xo setše a le mongwe kapa ba baka
baseo nthoe. Byalobyalo

Ba mophato o tee baa thušana mo
medirong ya kxodi, xo efa didiba xo
thuşa mo masemong a mošate xo
šona mesomo ya sethšaba xo iwa ka
Mephato; e fapaxanna mesomo ya
sethšaba ya meputaputa epe?

Motho o swara mephato wa xaxwe xa
botse wa o thlomphe, xo thlomphe wa
mephato ka booko ba yona. Lehu
xo xopolwa xore le hlacisitšwe ke
boloi. ka mokxwa wa sesutho
lehu le hlaciswa ke boloi.

Mohlomongwe re re bona motho
a (xobetswe) xobetse re tša teba
xore xase boloi ke kxobalo
eupya ngaka sca nšai e laola
xore ke boloi o uletšwe ke batho
xore a xobala. Baseloxalo
ba kxodiswa ke ngaka see e re

432X0wēla

K34/72

10

D

Motho o loilwa ke ditsoala Tse
 ba kxodisa a Mohu o bolokwa
 ke mediti e sa romiwexo kwa
 xae xo bo yaka selo kapa
 masobe xo boloka ba dulaco
 le ba lebold ka mebla, ba
 lebold le bona xa ba
 e Mabitting ba sanetwa xo
 boloka Mohu le xe a lwala xa
 ba mmone ba tha hlophosa
 xe ba sa mmone xae ohwile
 ho Taki le ba yang xae
 ba tha bona mokete xa
 a utse. Xe xa na le
 balwetse xo hlokomela
 bakxalalye ko xa beilwexo
 balwetse ba ba hlokomela
 xae wa (hwang) hwang ba
 mmone, balwetse ba ma
 mo ugwakong xa ba nne ba
 le Tse ba ^{na} a le bakxalalye
 ba ba ba hlokomelaso. Mohu
 o bolokwa a robetse ka sehlaboe

432 ~~Xo~~

11

Kas luya ka
 re bolokang
 wa sekwa
 momele a ka
 sa iswa tholingwa
 babatle
 phatlele
 xasewe ya
 dilô tsa
 epelwa le
 fela. Xe
 moroka (ugak)
 dipheka di
 ka dingaka
 motu be a
 a yo bolokwa
 le epiwa bo
 le sale kxoli
 motu a ile a
 e sa utse e
 tsati le se
 thapama. X
 wa rata o ku
 waceng (K

432

Xowela

J. M. M. M.

K38/72

12

Kxanswi le motše wa bobolo
 e seng kwa sethōabeng. Xa
 xo lotšewe dijo kapa byalwa
 xonkwa jela xo ilwa dilo tše
 dugwe mo lehung xa xowe
 masenong xa xo thabiwe xa
 nruwa xae tšatši le tšollwa
 motšuu motšuu wa ko lebolong
 o bolokwai ka saphinika xoba
 batho xa ba tšebiwe xo
 tšeba kxosi e le tee jela
 kwa mabitšeng xo bolelwa
 melatš ya sentho ba bolela
 ka xo loka xa xowe ka mo
 a besena phela le bona ka
 teng. Xe batwadi ba motšuu ba
 tšela xoba ngwana wa bona
 o hwile ba beola merri ya
 bona le bana ba ba motšuu.
 Ke thalošitšea xore motšuu o be
 a sa phelwe mokxosi ko
 batwading ba be la bona xe
 sedibēlō sa xowe se thubiwas

432

Xo mela

K34/72

12

Kx auswi le ~~mothe wa tebo~~
 e seng kwa sethoabeng. Xa
 xo lotiwe dijo kapa byala
 xomwa fela xo ilwa dila tse
 dingwe mo behung xa xo wa
 masemong xa xo thebe xa
 mwa xae tlati le xo tlati
 mothe. Mothe wa ko tlati
 o holokwa ka sephiri ka xob
 batho xa ba tseliwe @ xo
~~tlati~~ Kxosi e le tee fela
 kwa mabitleng xo bolelwa
 melao ya semtho ba bolel
 ka xo loka xa xaxwe ka m
 a bea a phela le bona ka
 teng. Xa batwadi la mothe
 tseli xob ngwanas wa bona
 o hwile ba tsel a meriri ya
 bona le bona ba bo mothe
 ke thealositse xore mothe o be
 a sa opelewe mokxosi ko
 batwasing ba be ba bona xe
 sedibela sa xaxwe se thubiwa

432 X o ~~hlo~~

432

ka Copung ~~...~~
 ho thone ~~...~~ ke
 shatwadi ~~...~~
 o be a leba ~~...~~
 xo bewe ~~...~~
 kore se a ~~...~~
 xe a se a ~~...~~
 (lyang) ~~...~~
 xae ~~...~~
 mabeta a be ~~...~~
 tee ~~...~~ kapa
 (leage) benye xae. xo be x
 sena se ka ~~...~~
 le bo ~~...~~
 ba epola boes o xo ~~...~~
 xa e be moku e se ~~...~~
 wa monna wa ~~...~~
 dihlare kudu kapa ~~...~~
 le ugaka e ~~...~~
 xore xee e ~~...~~
 ka dihlare molo ~~...~~
 xe a ugaka xo epola ~~...~~

xowela

J. Motlale

K34/72

6
 Mohlomongwe o tla hwetsoa
 mabitla a kxosing a le thoko
 xore a tle a se ke a kopana
 le a mangwe a tle a bapane
 le ba bangwe ba ba tla
 hwanq ka mošo Mo xotse
 Mohu xo alafuwa ba bo
 Mohu ke ngaka ba beo wa
 merisi ba fuwa dihlase
 xathwe di tle di lebatōe
 bana xo boleba kudu ka
 ba lebalē, batho ba hea
 ba phutha setoto xa ba xopolu
 xore ba thsilafetie xa ba a alafu
 we ba fuwa merise xe ba ba
 Mabitling a beuwa kwa monyaka
 xore ba ba tōwa o phupung
 ba thlape diatlo, e seko
 xore ba thsilafetōe xohlafuwa
 diatla fela ke batho ba
 beso ba boloka mohu xo utōe
 xo alafuwa ba bo mohu fela
 Mohu o be a lletwa ke ba

432 Xo-wela

16

J. Moleko

K34/72

Xabō ka moka ba ntše base
jo uwanaka wa xo tšela
sekētō ša xone xore kapa wa
xo ntwa kudu xoba ba bolēla
ka ~~mokxo~~ mokxwa o a base
le ka owa ba bolella xodumē
kudu. Le ba tangvē ba seletē
ba a lla euyya e seng lya
ka bo nimanzwana. Tsati
peowe xa xo thabō xo tšimale
~~ka~~ xo binwe xa xo tongvwe xa
xo sōniwe. Lebollo la basitš
na le be le sa. nne kwanaxeng
le nna xae ba ntelwa mo
xae ~~ka~~ basadi melad ya
basadi ka moso e le basadi.
Ma fetelonga sellō xo be xo
abwa ditšota ša mohnu
di piwe bana ba xabō le tšela
kapa mmaxwe a tšela se a se.
vataxo xesse le nthoe kapa
malome kapa o mongvewa teloko
la bo mohnu fiwa sese ka bouwano

432 Xowela
17

J.J. Moleki
K34/72

Hlōkomēlamu Meriti ke
 batho ba ba wētōe o luyale
 ba thūā xo bolōtā batho ba
 bollaco ke mophatō o wētōe o
 kxalo, xo na le bakxalalya
 ba ba bōnaxo modiro wa lebo
 xe o tōamaya jila le mela o
 Meriti ya sōna e tona le
 xo diva tōe e tōe, bakxalalye
 ba lebele tōe sethōaba se bollaco
 Molaodi ke hlōxo ya pōna
 o ahlola melata e lexoxing
 ke kxoti nako eowe le melato
 ya kua sethōabeng e iswa xo
 ēna tle e e ahilola xo
 jwē kxomo kapa pōdi lea e
 le nku. Xe a boyā xa a sa
 na matla ke mōtho jila
 mohlanka lya ka ba bangwē
 ka nakō eowe, X Mephatō ke e
 e robongwe (9) jila e bola
 e thōma kua moraso e tswela
 pele xo pētša xa (pētša) boila moraso

432 xowelaJ.J. Moleki 18
K34/72

18

ka sekxatla x o bollwa ngwasa
le ngwasa, basimane fella basitana
Moraso ka ngwasa o Tee.

Xe basimane ba wetshe, ngwasa. o
tlaso x o wela basitana ba mophato
o Tee le bona, bangwe bare xe ba
basimane ba wetshe, x o simolla
basitana ka ona ngwasa o owe, ke
sekxatla seowe, e seko tetebele sa
Tolokwane (Petersburg) Mela o ba
Tsea e thwanana ko lebollong le
basitana ba wela xae ko naseng
x o ya basimane fella. x o nna
monna kwa naseng le ba lebollo ba
bangwe ba robala xae ba boxela
kwa lebollong ka boiso ba bangwe
le ho bangwe x o bona modiro le
x o fa mela o, bona xe x o suwa x o
apeiwa basadi ba thisa dijo, xa bale
kxauwi ba bita ka mokxosi banna
fase ba ma ba ilo di tsea mo
bona, ba bidiva baxokane, ke
basimane ba (laxolo) basolo ba wetsexo

19 432 Xo welaJ.J. Moleki 19
K34/72

pele, ke bona ba thusoano banna-
 basole xo šona ko lebolong le xo
 romiwa ke dikxalalye xo dira
 Tše le Tše, monna-moxolo wa dulaco
 le bona ka mehla xa thwe o
 kxailwe le bona (ba lebole) xa a
 e xae ena. xe ba hulle le bona
 ba etša xo thwana le ba Polokwane
 ka xo betsa mohu xo batwadi ba
 xaxwe, bona xe ba fihla xae xa
 ba sa ya le mephato xo thebiswa
 dintama bya ka ba ko Polokwane
 (le) epya metso xa e fapane kuau.
 Xe ba fihla xae ba ya xa bo bona
 xo theba ba ba ratao le bona
 ba ba kxonaxo xe bana le šona.
 Monna wa dulaco le ba lebole ka
 mehla o bidina Rabadi ke
 ena mookamedi wa bona. ko xae xo
 fihlwa kwa kxotlung, patlešo e kxolo
 ya motse xo dulwa matsatsinyana kwa
 lung lea kxona xa phatlalla xo bolwa
 maina modu duetšo o lla xo thakxetwe.

432

xo welaJf. Moleki

20

20

K34/72

Ke mckwa ya sekx ailyeo, xe re
 wets'e re banna le basadi xathwe re
 na le tokelō ya xo šoma mešomoya
 batho ba baxolo. Ke filwe mephato
 ka maina a yōna xo wela ke bana
 ba dilemo Tše mašome a mabidi le
 ba Tše fetaxo moxo le ba fetiwaxo ke
 (moxo) moto ba bangwe ke ba ba Tšo
 xomaxo ko (Makxoeng) Makxoeng
 ka xo xialo o tla hwetša ba
 fapana ka dilemo xa xo pateletšwe
 re pateletšwa ke xo thōaba xo bidiwa
 mašoboro ke xore xa sea fiwa
 Molaō xa re Tsebe Tša banna le
 Tša basadi, lyale xa re nate xo bitšwa
 batho ba sa Tsebexo selō ka xa
 Molaō wa se-sadi le senna, xa re
 na tokelō xo fa molaō ka xore xa sea
 rutwa molaō, xa xo fila xe bankane ba
 rona ba laja rona re sa dumellwe
 re le mašoboro xa xo tlwaxale.
 mephato le: Marena, Madingwana
 Mathlwana, Mangana, Maxoen,

21 Xowêla
432

K34/72

*
21

Matlakana, Mabitse, Matladi
le Mathekane. E boella xona mo.
ke mephato ya Matibelle, e fapana
xanyenyane lea ditšaba Tše dingwe,
moxongwe e Thowane.

End. S 432